

Ivás István

Az utolsó székely határőrök

Katonaságom története
1943–1944

timp

KIADÓ

2 0 0 4

odavítem a főhadnagyot, és megmutattam neki, hogy valóban bot az a puska. Igencsak meglepődött, alig hitte el, hogy ilyen is létezhetik a magyar hadseregben, hogy puska helyett furkósbottal őrizték a tábort. Aztán bementünk az őrszobára, ahol szabályosan igazoltattam a főhadnagy urat, és az igazolványát rendben találtam. Hát ez volt a helyzet 1944 május elején, amikor a harcok már a Dnyeszter közelében dúltak.

Maroshévízen csak május 16-ig maradtunk. Ezután a 260 fős zászrégeni felsőjárásbeli két századot elosztották három részre és kihelyezték a Gyergyói-medencében, a Keleti-Kárpátokban lévő országhatáron állomásozó három székely határőr zászlóaljhoz: egy 85 fős csoportot Gyergyótölgyesre az 1. székely határőr-zászlóaljhoz, egy másik 90 fős csoportot a gyergyószentmiklósi, Gyergyóbé-kásba kihelyezett 2. zászlóaljhoz és egy 85 fős csoportot a Bélbor községben állomásozó 3. zászlóaljhoz.

A 2. SZÉKELY HATÁRŐR-ZÁSZLÓALJHOZ KERÜLTEM

Közölték velünk, hogy először 14 napi szabadságra megyünk, és a szabadság letelte után katonaládáinkkal együtt jelentkezünk a székely határőr-zászlóaljknál. Egyenruháinkat nem kellett leadjuk, azokban mentünk haza, és onnan az új alakulatunkhoz. Engem akkor a gyergyószentmiklósi 2. székely határőr-zászlóaljhoz osztottak be, velem együtt 90 főt helyeztek oda. Így aztán végleg elváltunk a 21. székely hegyi határ vadász-zászlóaljtól, ahol mint pótszázad szolgáltunk. Én sorozáskor a hegyivadászokhoz szerettem volna kerülni, hát ez most részben sikerült is, igaz, csak 36 napra és csak mint pótszázadbeli.

Az eligazítás után kiadták a szabadságos levelünket, amelyre az volt írva, hogy 1944. május 16-tól május 30-ig érvényes és hogy utána hova kell bevonulnunk. Így aztán még aznap délután el is utazhattunk, és mivel a mi falunk Maroshévíztől csak 54 kilométerre van, estefelé már otthon is voltunk. Odahaza szüleink, testvéreink nagy örömmel fogadtak, és mi is végtelesen örvendtünk, hogy ha rövid ideig is, de a szülői házban tölthettük a szabadságot. Nem kellett trombitaszóra kelni-feküdni, és minden mozdulatot parancsszóra végezni.

Május 30-án letelt a szabadság, mindenki bevonult ahhoz a zászlóaljhoz, ahova be lett osztva. Magyaróról a 34 gyalogosból 18-an kerültek a gyergyószentmiklósi zászlóaljhoz. Megérkezésünk után jelentkeztünk a parancsnokságon, az a Gyilkos tó felé vezető úton, a város központjában volt. Hiányzó felszerelésünket kiegészítették, kaptunk puskát, szuronyt, tölténytáskát és kenyérzsákokot. Miután ezeket átvettük, kofferjainkat felraktuk az ott várakozó szekerekre, hármasával felsorakoztunk, és egy idős tiszt, egy öreg székely határőr kiadta a parancsot: „Irány a Keleti-Kárpátok, előre indulj!” Előttünk mentelt egy szakasznyi idős székely határőr, akik szintén gyalog jöttek ugyanoda ahova mi, vagyis Gyergyóbékásba. Mi, fiatalok, nem szomorodtunk el, hanem elég vígan meneteltünk az előttünk haladó idősebb bajtársaink után. Alig mentünk egy pár métert, amikor az előttünk menetelő öreg székely határőrök rázendítettek egy általunk is ismert nótára, amely gyergyói tájszólásban így hangzott:

*Az én csizmám debreceni susztér varrta,
Nyíregyházi sarkantyú van réta.
Essze verem olyan betyár módra,
Mind egy szálig lépereg a rozsdá róla.*

*Az én szűröm fé van a szegre akasztva,
Jere babám, akaszd a vállamra:
Met így es-úgy es ott annak a helye,
Még az éjjel bétakarlak babám véle.*

Az öregek még elfújtak egy pár nótát, de aztán, mivel a város végére érkeztünk, és az út is emelkedni kezdett, többet nem nótáztak, csendesen, laza léptekkel ballagtunk mindnyájan felfelé a Gyilkos-tói úton, amely elég fárasztó volt. Amikor a Békás-szoros bejáratához érkeztünk és a mintegy 3 kilométeres hosszú szorosban végigmenve megláttuk az édig érő sziklákat, bizony kissé megszeppentünk. Bár a Kelemen- és Görgényi-havasokban nőttünk fel, és szokva voltunk a magas sziklákhoz, ennyi sokat egy helyen és ilyen magasakat nem láttunk még, arra gondoltunk, onnan talán soha ki nem jutunk élve. De aztán, amikor a szorosból kiértünk és megláttuk a

tágasabb domboldalakat, feloldódtunk. Egész nap meneteltünk, csak estére érkeztünk meg a 42 kilométerre lévő Gyergyóbékás község központjába, ahol az általunk már ismert 21. határ vadász-zászlóalj első századának laktanyája volt. Mivel az állománnyt már onnan is kihelyezték a határzónába, egy részét pedig a Békás-szoros kijáratánál épített erődítményekbe, a laktanya üres volt és minket ideiglenesen oda szállásoltak el. De ott csak két napig tartottak, amíg elosztottak minket a zászlóalj négy századához.

A gyergyószentmiklósi székely határőr-zászlóalj parancsnoka egy idős, az első világháborúban is harcolt tartalékos tiszt, Róvó Ferenc főhadnagy volt. Másnap, 1944. május 31-én, a békási laktanyába érkezett 90 fős Maros megyei állománnyt négyfelé osztották. Engem 24 bajtársammal a 4. századhoz osztottak be. Századparancsnokunk a tekerőpataki Molnár Ágoston főhadnagy volt. A 4. század Békás falu központjától mintegy 8 kilométerre, a Gyergyódomokos nevű kis falucska határában lévő domboldalba volt kihelyezve. A kaszárnya udvarán a 25 főből álló ifjú csoportot Bíró József, tekerőpataki tanító, tartalékos hadnagy vette át, és vezette el állomáshelyére.

A 4. században én az első szakaszba kerültem, és az első raj parancsnoka lettem. Ebben a rajban csak fiatal katonák voltak. Szakaszparancsnokunk, a fent már említett Bíró József hadnagy lett. A Damuk-hegy oldalában, érdekes, addig még nem látott, földbe ásott fedezékekben, bunkerokban voltunk elszállásolva. Ami a bunkerban való alvást illeti, nem mondhatjuk, hogy valami kényelmes volt volna, már csak azért sem, mert csupasz deszkapriccsen kellett feküdjünk, és reggelre bizony fájlaltuk a csontjainkat. De hát ott már a fronton voltunk, mert az ottani felszerelések azt a célt szolgálták, hogy ellenséges támadás esetén onnan védekezzünk, védjük az ország határát.

A fedezékeket, mintegy két hónappal az odaérkezésünk előtt, idősebb és frissen kiképzett, fiatal gyergyóvidéki fiatal székely határőrök építették. Amikor mi odakerültünk, még csak a szálláshelyeknek számító fedezékek voltak készen. A további munkálatokban már mi is részt vettünk: előre elkészített tervrajz alapján lövészárkokat és géppuskafészeket ástunk és rendeztünk be.

ŐRSÉGBEN A GYILKOS-TÓNÁL

A damuki hegyoldalban csak két hétig dolgoztunk a rajommal, melyet ideiglenesen, teljes létszámmal kihelyezte a Gyilkos-tóhoz, egy lőszerraktár őrzésére. Az a bizonyos lőszerraktár a tó közelében, a csendőrőrs udvarán, földbe ásott bunkerben volt. A Gyilkos-tóhoz való elszállításunk szekérrel történt. Elinduláskor utasítást kaptam, hogy jelentkezzünk a Gyilkos-tótól mintegy két kilométerre lévő Havasi gyopár nevű kis üdülőtelepen berendezett nagy katonai élelmiszerraktár parancsnokánál, Tarisznyás Gergely őrmesternél.

Az üdülőtelep az „Oltárkő” nevű magas sziklatömb lábánál volt. A telepen volt vagy öt nyaralóház, amelyekben azon a nyáron nem lakott senki. Jelentkeztem az idős székely határőrparancsnoknál, aki tudomásul vette, hogy egy ideig ott lesz a szállásunk, és élelmezési létszámba vette a rajt.

Mellénk adott egy idősebb honvédet, aki elvezetett az egyik üresen álló villához, „Márta” villának nevezték. Több szobából állt, de bútortat nem volt benne. Így aztán elfoglaltunk két szobát a földszinten, és a csupasz deszkapadlóra telepedtünk le. Az élelmiszerraktárban tíz székely határőr dolgozott. A telepen volt egy pékség is, a Békásban állomásozó katonaság részére sütötte a kenyeret, az élelmiszert a raktárból szállították ki az alakulatok számára. Tarisznyás őrmester úr idős, az első világháborúban is szolgált, igen művelt ember volt, származására nézve örmény, civilben Gyergyó-szentmiklóson jól menő üzletei voltak.

Amint már említettem, az én rajomnak az volt a feladata, hogy a lőszerraktárt őrizze. Az őrszolgálatot csak éjjel kellett el látunk, mert a raktár a csendőrőrs udvarán volt, nappal ők őrizték. Mivel összesen tízen voltunk, az embereimet két csoportra osztottam. Amikor kihelyeztek oda, a lőszereken és kézi-gránátokon kívül egy-egy pokrócot és egy elég nagy katonai sátrat is kaptunk. A sátrat a csendőrség udvarán állítottuk fel, éjszaka abban pihentünk. Az őrséget felváltva négyen teljesítettük, és kétóránként váltottuk. Én és helyettesem a váltásokról gondoskodtunk, de hogy ne kelljen állandóan az órát figyel-nem, odaadtam a szolgálatban lévő őrnek, aki a rá eső két óra

leteltekor, tudván, hogy ki következik, csöndben felköltötte a soron lévőt. Ez könnyen ment, mert sátrunk, a lőszerraktár közvetlen közelében állt. Mivel nyár volt, az őrseget csak 8 órakor kezdtük el, és reggel hat óráig tartottuk. Akkor összeszedtük a pokrócokat, a köpenyeket, és elindultunk a szálláshelyünkre. Ott megmosakodtunk és 7 órakor reggelit kaptunk. Élelemben nem volt hiány. Reggeli után mi, akik éjjel szolgálatban voltunk, lefeküdtünk és aludtunk egy pár órát. Azok, akik csak aznap este kerültek sorra, mivel más dolguk nem volt, segítettek a raktárban zsákokat rakodni, de elvégeztek minden más munkát is. Ezt a pluszmunkát a főraktáros, Tarisznyás őrmester úr bőségesen megjutalmazta, igaz, hogy csak élelemmel, de az is jól jött, főleg a konzervek, amelyeket tartalék élelemként megőriztünk. A szolgálat könnyű, az élelmezés kitűnő volt. A két hét alatt, amit ott töltöttünk, három különös élményben volt részem.

Tarisznyás őrmester urat híres vadászként ismerték a környéken. Az egyik nap felkereste egy növendékmarhákat őrző gyergyóvidéki pásztor, aki az Oltárkő északi oldalán túl, az úgynevezett „Lapos” nevű fennsíkon legeltette állatait. Jelentette, hogy egy vérmedve megölt egy fiatal bikát, és kérte Tarisznyás urat, segítsen. Az őrmester úr elég idős ember volt, úgy 60 éves lehetett, mégis megígérte a pászornak, hogy két nap múlva, szombaton kimegy és meglövi a medvét. Rajta kívül még volt egy idős székely határőr, Zöld Márton nevű tizedes, aki szintén vadász volt, és szakácsként teljesített szolgálatot. Ők ketten elhatározták, hogy elmennek és kilövik a medvét. Mivel a jelzett medve elég messzire, mintegy tíz kilométerre volt és egy meredek hegyoldalon lehetett a legelőre feljutni, megkértek, hogy kísérem el őket, segítsék vinni az élelmet. Szívesen vállalkoztam a vadászatra, nem tudtam, hogy a medvevadászat veszélyes kaland. Egy nagy katonai hátizsákot megtöltöttünk mindenféle jó élelemmel, kenyérrel, sült hússal, konzervekkel, szalonnával, konzervkávéval három személyre, egy üveg finom pálinka és két üveg jó bor is került. A jól megtömött zsákot a hátamra vettem, fogtam a puskámat (éles tölténnyel), magamhoz vettem két kézigránátot, és a két öreg vadással szombaton délben elindultunk fel a hegyen, a Lapos nevű nagy legelőre.

Az első kilométer elég nehéz volt. Miután fölértünk, egy keveset pihentünk, és indultunk tovább. Fent, a lankás terepen már könnyebben esett a járás, de azért még gyalogoltunk vagy nyolc kilométert, amíg egy nyári kalibánál találkoztunk a pásztorral, aki a medvét jelentette. Talán félórányit pihentünk, és a pásztor vezetésével tovább mentünk a legelő felső széléig. Ott a pásztor az erdő szélén a bozót közt megmutatta, hogy hova ásta el a medve a hús maradványait. Csőre töltött puskával indultunk a medve keresésére. A pásztor nem jött velünk, mert nem volt puskája, és félt, hogy a medve megtámadja, visszament az erdő szélére. Rábíztuk a hátizsákot, és kértük, hogy ott várjon, amíg visszatérünk. Átkutattuk az erdőben lévő bozótosokat, de a medvét nem leltük, rátaláltunk viszont egy ösvényre, és az öreg vadászok a porban felismerték a medve lábnyomait. Megállapították, hogy anyaállat volt, mert kisebb nyomokat is észleltek. Az irányukból arra következtettek, hogy a medvék végleg eltávoztak arról a vidékről.

Így aztán visszatértük, és a vadászok elmondták a pásztornak, hogy a medvét nem találtuk meg, de rátaláltunk a nyomaira, amelyekből arra mutattak, hogy végleg eltávozott. A pásztor nehezen, de megértette, hogy mi a helyzet, megköszönte az őrmester úrnak a segítséget, és visszament az állataihoz. Mi pedig lementünk a kalibához. Gyűjtöttem egy jó öl fát, tüzet raktunk, kávéfőztünk, szalonnát sütöttünk, de még hideg sültet is falatoztunk. Utána hárman megittuk az egyik üveg bort. Mivel pokrócokat is vittünk magunkkal, vacsora után lefeküdtünk a kalibában. Fáradtak voltunk hamar el is aludtunk. Én reggelig fel sem ébredtem, csak akkor tudtam meg, hogy a két öreg katona felváltva őrködött, attól tartottak, hogy partizánok járhatnak arra. Szerencsénkre, senki és semmi nem zavarta meg az éjszakai nyugalomunkat, főleg az enyémet. Meg is köszöntem a két öregúrnak, hogy hagytak aludni. Reggel tüzet gyújtottam, megfőztük a kávéfőztünk két pohárka jó erős barackpálinkát, reggeliztünk és úgy tíz óra tájt elindultunk vissza a szálláshelyünkre, ahova vasárnap délben érkeztünk meg. Ha medvét nem is lőttünk, a kirándulásnak örvendtem, mert kellemes kiruccanás volt, szép emlékként maradt meg az emlékezetemben mind a mai napig.

A medvevadászat után a második, szintén különlegesnek számító élményem az volt, amikor az üdülőtelep környékén

gyakorlatozó ludovikás hegyivadász-tisztjelöltek szórakoztatására budapesti színészek tartottak előadást, amelyen mi is részt vehettünk. Nekem ez az előadás azért volt nagy élmény, mert falusi és havasi gyerekként ilyen rendezvényen még soha nem voltam.

A harmadik epizód már nem derűs, sőt tragikus esemény volt, aminek, szerencsémre, csak a szemlélője voltam. A mintegy 120 hegyivadász-tisztjelölt kéthónapos gyakorlata után a hegymászás-vizsga az Oltárkő megmászása, vagyis harccal történő elfoglalása volt. Ebből a célból a tisztjelölti állományt két csoportra osztották. A kisebbik csoport jó előre fölmászott a sziklatömb sima tetejére, ők az „ellenséget” képviselték. A másik, nagyobb csoport feladata volt a sziklacsúcs elfoglalása.

Az Oltárkő minden oldala meredek sziklafal, szinte megmászhatatlan, ezért az akcióhoz, az esetleges balesetek elkerülése végett, csak előre kiépített utat lehetett használni. A feladatot a németekkel közösen, azok segítségével hajtottuk végre. Napokkal előbb megjelent a Havasi gyopár üdülőtelepen két német egyenruhás alpinista. Jelentkeztek Tarisznyás őrmester-nél és elmondták, az ő feladatuk, hogy mászóutat keressenek és építsenek ki az Oltárkő tetejére a ludovikás tisztjelöltek számára. Szállást és kosztot kaptak, másnap hozzá is fogtak a munkához. Két napig voltak fent, éjjelre le sem jöttek. Harmadnap csatlakozott hozzájuk tíz magyar katona, akik civilben valószínűleg hegymászók lehettek, mert elég otthonosan mozogtak a meredek sziklaoldalon, ahol a németek már kijelölték a megfelelő helyeket. Fel voltak szerelve a hegymászás-hoz szükséges eszközökkel: kötelekkel, kampókkal, vésőkkel és kalapácsokkal, és elkezdték építeni a sziklaoldalban a feljáró lépcsőket. Kötélből hágszókat, kötélletrákat készítettek. A szikla tetején három lyukat vájtak, a középsőt fémcsőből készült kettős kereszt, a jobb felölit a magyar nemzeti zászló, a bal felölit a német horogkeresztes zászló számára. A magyar katonák a szikla tetején felszerelték az adóvevő rádiót is, egy szóval mindent, ami a hadgyakorlathoz kellett.

Másnap, vasárnap kezdődött a gyakorlat. Először azok másztak föl, akik a sziklatömb csúcsát védték. A parancsnokság a legközelebbi üres villában rendezte be vezetési pontját, ahol a másik rádiókészülék volt. Amikor az első csoport felérkezett a tetőre, a

csoport vezetője rádión felvette a kapcsolatot a parancsnoksággal, jelentette, hogy fent vannak és elfoglalták tüzelőállásaikat. Én, mert kíváncsi voltam, a közelben tartózkodtam. Egyenruhában voltam, nem kérdezték, hogy mit keresek ott. Amikor a lenti csoport vezetője megtudta, hogy az első csoport már följutott a tetőre, kiadta a parancsot az Oltárkő elfoglalására. A támadás nem ment simán, mert előbb mintegy 50 méternyit kellett másszanak a sziklába vésett lépcsőkön és kötélhágcsókön a tetőig, csak azután kezdődött a harc. Az is sokáig tartott de végül is a támadók győztek. A győzelem jele az volt, hogy a győzők felállították a kettős keresztet és a két zászlót.

Ezután odalent a parancsnok kiadta a parancsot a levonulásra. A följutás a sziklatetőre nehezen ment ugyan, de sikerült. Az egy órai pihenés után a levonulás már nem ment baj nélkül: az egyik tisztjelölt megcsúszott, lezuhant és szörnyethalt. Sajnos ez a tragédia rányomta bélyegét az egész, jól sikerült gyakorlatra. Ez az esemény rosszul végződött, számomra mégis jelentős volt, mert olyan rendkívüli harcászati gyakorlat szemlélője lehettem, amit máskor és máshol soha nem láthattam volna.

A Gyilkos-tónál eltöltött két hét maradandó emlékként maradt meg bennem. Ezzel az utolsó tragikus eseménnyel az ott tartózkodásunknak is vége lett, mert másnap (hétfőn) megérkezett a váltás, és búcsút kellett vennünk a kedves öreg Tarisznyás őrmester úrtól, akit igen megkedveltünk, és a többiektől is, akik a raktárban dolgoztak, és akikkel a két hét alatt elég jól összebarátkoztunk. Visszatértünk az alakulatunkhoz, a Damuk-hegy oldalában lévő fedezékeinkbe.

ÁTHELYEZNEK A ROHAMSZÁZADBA

Ezt követően én csak egy hétig tartózkodtam a Damuk-hegyen, mert több fiatal bajtársammal együtt berendeltek a Békás központjában levő „Bem” laktanyába, ahol közölték velünk, hogy a felsőbb parancsnokság rendelkezése alapján létrehoztak egy új alakulatot, az úgynevezett „rohamszázadot” és abba az új századba vagyunk mi beosztva. Ismertették velünk,